

Ordning och studiero i Järfällas skolor

Barn- och ungdomsförvaltning

Rapportnr: Dnr Bun 2018/68
Februari 2018

Innehåll

SAMMANFATTNING	2
1. BAKGRUND.....	3
1.1. Syfte och frågeställningar	3
1.2. Metod	3
2. NATIONELL VÄGLEDNING	4
2.1. Skolinspektionens granskning om studiero	4
2.1.1. Graden av studiero påverkas av andra processer på skolan.....	4
2.1.2. Förutsättningar för studiero	5
2.2. Skollagens femte kapitel – Trygghet och studiero	5
3. ORDNING OCH STUDIERO I JÄRFÄLLA	6
3.1. Skolinspektionens skolenkät.....	6
3.2. Elevråd.....	7
3.2.1. Vittra Jakobsberg.....	7
3.2.2. Sandvikskolan.....	8
3.2.3. Källtorpskolan.....	8
3.3. Arbetssätt på skolorna.....	9
3.3.1. Utformning av regler	9
3.3.2. Uppföljning.....	10
3.3.3. Framgångsfaktorer för ordning och studiero	10
3.3.4. Foldern <i>Trygghet och arbetsro</i>	11
3.3.5. Stöd från central förvaltning.....	11
4. ANALYS	12
5. SLUTSATSER OCH FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER.....	13
BILAGOR.....	14

SAMMANFATTNING

Syftet med denna utredning är att ge mer kunskap om hur ordningen och studieron ser ut i Järfällas skolor samt ge förslag på relevant åtgärder som kan främja ordning och studiero. Syftet har också varit att undersöka om det finns ett behov av att revidera foldern ”Trygghet och arbetsro”. Foldern innehåller bland annat övergripande ordningsregler som ska gälla som en gemensam grund för skolorna i Järfälla.

I utredningen presenteras bland annat statistik från Skolinspektionens skolenkät. Här framkommer att Järfälla når genomsnittliga resultat gällande upplevelsen av ordning och studiero bland elever och personal. Samtidigt visar utredningen att det finns en utbredd medvetenhet bland skolorna om vikten av att arbeta strukturerat och medvetet kring dessa frågor. Skolorna har ordningsregler som tagits fram i samverkan med elever och det finns även en medvetenhet om att det krävs ett kontinuerligt, konsekvent och ihärdigt arbete för att nå goda resultat.

Skolinspektionen lyfter fram ett antal framgångsfaktorer för att lyckas nå en god ordning och studiero på skolor. Det handlar om aspekter inom områdena:

- Undervisning
- Rektorns styrning och uppföljning
- Ordningsregler och gemensamma förhållningssätt

Att skapa ordning och studiero sker i första hand utifrån skolornas arbetssätt. Det är således rektors ansvar att skapa arbetssätt och rutiner som möter de områden som Skolinspektionen pekar ut som viktiga. Den centrala förvaltningen kan emellertid arbeta främjande och stödjande för att bidra till respektive skolas arbete. Ett exempel är foldern *Trygghet och arbetsro*. Många av de skolor som ingår i utredningens underlag har uttryckt en positiv inställning till foldern. Den beskrivs vara användbar, framförallt som ett stöd i det egna arbetet då den ofta används som ett underlag och en utgångspunkt.

Som ett resultat av denna utredning föreslås att området ordning och studiero beaktas som ett möjligt utvecklingsområde i förvaltningens kommande systematiska kvalitetsarbete. Också föreslås att foldern *Trygghet och arbetsro* revideras för att även fortsättningsvis kunna användas i skolornas arbete. För att ytterligare kunna stödja skolorna i deras arbete att skapa ordning och arbetsro, föreslås att rutiner tas fram för hur och när förvaltningen i egenskap av huvudman ska agera i fall upprepade signaler om upplevda brister i en skola förekommer, exempelvis genom klagomål eller Skolinspektionsärenden. Förvaltningen föreslås också utveckla rutiner för att vid behov kunna ge stöd till skolor i situationer där samarbetet med föräldrar är ansträngt och inte fungerar konstruktivt.

Även om denna utredning har fokuserat på grundskolan, föreslås att åtgärderna även omfattar förskolan. Detta eftersom också förskolans kvalitet likaså kan gynnas av förslagen.

1. BAKGRUND

Den politiska koalitionen har gett ett uppdrag till barn- och ungdomsförvaltningen om att utreda hur ordningen och studieron ser ut i skolorna i Järfälla. Målsättningen med uppdraget är att hitta relevanta åtgärder för att öka tryggheten och studieron för att på så vis bidra till en högre måluppfyllelse.

I uppdraget ingår även att undersöka hur de gemensamma ordningsreglerna i foldern *Trygghet och arbetsro*¹ tillämpas och efterföljs i verksamheterna samt undersöka om det finns ett behov av att revidera foldern. Foldern ”Trygghet och arbetsro” har sedan flera år tillbaka tagits fram av kommunen som ett stöd gentemot skolorna. Foldern innehåller bland annat övergripande ordningsregler som ska gälla som en gemensam grund för skolorna i Järfälla. Reglerna är allmängiltigt formulerade och lämnar medvetet utrymme för respektive skola att komplettera med egna regler utifrån de specifika behoven. Sedan något år tillbaka trycks inte längre foldern, utan finns endast i digital form på kommunens hemsida.

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna utredning är således att ge mer kunskap om hur ordningen och studieron ser ut i Järfällas skolor samt ge förslag på relevant åtgärder som kan främja ordning och studiero. I linje med detta kommer utredningen fokusera på följande frågeställningar:

- Hur upplevs studieron och ordningen på skolorna i Järfälla?
- Hur kan huvudmannen stödja för att ge bättre förutsättningar?
- Hur används foldern ”Trygghet och arbetsro”? Om det finns ett behov av att revidera foldern, hur ska den se ut?

1.2. Metod

För att kunna besvara ovanstående frågeställningar baseras utredningen på följande datainsamling:

- Nationella rapporter från Skolinspektionen och Skolverket
- Skolinspektionens skolenkät där man frågar elever, lärare och föräldrar om hur man upplever studieron. Enkäten vänder sig till årskurs 5 och 9.
- Inhämtning av synpunkter från elevråd på tre olika skolor.
- Inhämtning av synpunkter och kunskap från skolledarna i kommunen.

¹https://www.jarfalla.se/download/18.473a09ab14e1f661c1a4fd1e/1435214381394/Trygghet%20och%20arbetsro_2015.pdf

2. NATIONELL VÄGLEDNING

2.1. Skolinspektionens granskning om studiero

I rapporten *Skolans arbete för att säkerställa studiero - det räcker inte att det är lugnt, eleverna måste lära sig något också* från 2016, har Skolinspektionen granskat 30 skolhuvudmän och 30 högstadieskolor. Enligt rapporten innebär begreppet *studiero* att störande inslag under lektionen minimeras och att fokus riktas mot det som är syftet med undervisningen. Målsättningen har varit att undersöka vilket arbete som bedrivs för att främja och upprätthålla studiero i undervisningen.

Skolinspektionens rapport belyser vilka förutsättningar huvudmannen och rektor skapar för att undervisningen genomförs på ett sätt där studiero främjas, rektors ansvar för uppföljning av detta och säkerställandet av alla elevers rätt till studiero. Genom granskningen har följande observationer gjorts:

- Vid fyra av tio observerade lektioner har Skolinspektionen funnit brister i tydlighet vad gäller mål, innehåll och struktur. Det har i lika antal konstaterats brister avseende individanpassning, variation och utmaningar.
- Enligt de observationer som genomförts konstateras också i rapporten att det är vanligare att elever sitter överksamma under en lektion än att de stör. Elever har genom intervjuer framfört att de upplever att undervisningen ofta kan vara enformig och att det får dem att tappa intresset.
- På samtliga granskade skolor uppger eleverna att studieron varierar beroende på vilken lärare som leder undervisningen. Elevgruppen i sig är enligt granskningen inte avgörande för om en lektion präglas av studiero eller inte. Eleverna påtalar också vikten av att läraren bryr sig om att skapa goda relationer med eleverna.

2.1.1. Graden av studiero påverkas av andra processer på skolan

I rapporten beskrivs att lärares förutsättningar att skapa studiero i undervisningen påverkas av andra processer på skolan. I vilken utsträckning rektor tar ansvar för att utveckla och förbättra dessa processer påverkas också. Det handlar framför allt om hur man i skolan arbetar med normer och värden samt elevhälsans förebyggande arbete och om hur skolan tar ansvar för elevers individuella utmaningar och behov. Det har också visat sig att det är av stor vikt att rektor tillsammans med lärarna på flera plan analyserar och söker orsaker till bristande studiero. Kring detta visar rapporten:

- Att rektor på hälften av de granskade skolorna mer systematiskt behöver följa upp enskilda lärares undervisning avseende studiero. Granskningen har visat att det trots klassrumsbesök eller kollegialt lärande sällan vidtas konkreta åtgärder för att förbättra studieron hos enskilda lärare.
- På en tredjedel av de granskade skolorna behöver rektor förbättra arbetet med skolans ordningsregler. Både elever och lärare uppger att ordningsreglerna inte alltid efterlevs samt att många elever inte upplever att de varit delaktiga i framtagandet av reglerna. Det har också framkommit att det på flera skolor saknas en skolövergripande diskussion som syftar till att utveckla samsyn gällande normer och värden.

2.1.2. Förutsättningar för studiero

Nedan beskrivs några av de förutsättningar Skolinspektionen lyfter fram i sin rapport som viktiga för att främja studiero.

Undervisning

Granskningen visar att det är lärarens förmåga att genomföra undervisning med tydliga strukturer och med en variation av arbetsformer som främjar studiero främst. Detta har en positiv inverkan på elevernas engagemang och grad av aktivitet. Att det finns tydliga ramar och ett tydligt ledarskap från läraren är också centralt. Genom studien ges fler goda exempel på hur en lektion som främjar studieron kan se ut. Bland annat nämns att läraren bör ha tydliga skriftliga instruktioner på tavlan, att läraren bör repetera föregående lektionstillfälle, gå igenom och guida eleverna gällande aktuell uppgift samt hjälpa eleverna att disponera tiden och lägga upp sitt arbete. Under lektioner där läraren rör sig i klassrummet och ger eleverna stöd, feedback och besvarar frågor, bevaras studieron genom den uppmuntran och kontakt som läraren på så vis förmedlar. Sammantaget anges dessa inslag i undervisningen ge goda förutsättningar för att upprätthålla studieron.

Rektors styrning och uppföljning

På de skolor där elever och personal upplever att det råder hög grad av studiero bedrivs ofta förbättringsarbeten på flera fronter samtidigt. Studieron hanteras då inte som en separat fråga utan ses i ljuset av andra frågor, exempelvis arbetet med normer och värden, kollegialt lärande samt elevhälsoarbetet. I de skolor studieron bedöms fungera väl har även rektorer satsat på personell förstärkning både i klassrummen och i exempelvis uppehållsrum.

Ordningsregler och gemensamma förhållningssätt

Granskningen visar att ordningsreglerna är sämre förankrade hos eleverna på skolor där reglerna är många till antalet och där rektors styrning av arbetet med normer och värden är mindre utvecklat. Motsatt effekt uppnås i skolor där ordningsregler är få till antalet, då det i högre utsträckning finns levande diskussioner och hög delaktighet i skolans gemensamma värdegrundsarbete.

2.2. Skollagens femte kapitel – Trygghet och studiero

I skollagens femte kapitel beskrivs att utbildningen ska utformas så att alla elever ges en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. Studiemiljön ska ses som en del i arbetsmiljöarbetet och det är ett gemensamt ansvar för alla som vistas i skolan att delta i det arbetet. Ordningsregler ska finnas för varje skolenhet och eleverna ska vara delaktiga i framtagandet av de gemensamma reglerna.²

Rektorn och lärarna har befogenheter att vidta tillfälliga åtgärder för trygghet och studiero. De disciplinära åtgärderna som kan vidtas är exempelvis omhändertagande av föremål, utvisning av elever från klassrummet och kvarsittning. Omplacering av en elev kan beslutas av rektor efter det att åtgärder utifrån en utredning om elevens bristande beteende genomförts, men inte gett någon effekt. I akuta fall kan en omplacering göras utan utredning. En omplacering får bara i undantagsfall vara längre än två veckor och aldrig längre än fyra veckor. En rektor kan även i vissa allvarliga fall fatta beslut om att stänga av en elev från skolan.³

² Skollagen 5 kap. 3-5 §§

³ Skollagen 5 kap 6-16 §§

3. ORDNING OCH STUDIERO I JÄRFÄLLA

I detta avsnitt förmedlas en bild av hur ordningen och studieron ter sig i Järfällas skolor. Dels presenteras statistik från Skolinspektionen där förhållandena i Järfälla sätts i relation till andra huvudmän. Också ges en redovisning av hur elever i tre av kommunens skolor uppfattar ordningen och studieron samt av hur skolorna arbetar för att skapa förutsättningar för ordning och studiero.

3.1. Skolinspektionens skolenkät

Skolinspektionen granskar regelbundet all skolverksamhet i hela landet för att se att den följer de lagar och regler som finns. Skolenkäten används för att samla in synpunkter från elever, föräldrar och den pedagogiska personalen, som ett underlag inför bedömningen av skolor. Skolenkäten görs två gånger per år, men samtliga huvudmän och skolor är inte med i underlaget varje tillfälle.

Det senaste resultatet när Järfälla är med i underlaget är från våren 2016. Skolenkäten innefattar ett antal påståenden som de svarande uppmanas ta ställning till. Vissa av dessa påståenden berör upplevelsen av ordning och studiero. Svartsresultaten från 2016 redovisas detaljerat i Bilaga 1. I tabellerna nedan visas hur Järfälla står sig mot genomsnittet vad det gäller svarsmönstret angående ett antal påståenden. Medelvärden anges i form av ett index. Ett högt indexvärde indikerar en större andel instämmande svar till ett visst påstående, ett lågt indexvärde indikerar en lägre andel svarande som instämmer.

Tabell 1. Indexvärden elever åk 5 och 9.

Påstående	Elever Åk 5		Elever Åk 9	
	Järfälla	Genomsnitt	Järfälla	Genomsnitt
I min skola följer elever de ordningsregler som finns	6	5,9	4,4	4,8
Mina lärare ser till att ordningsreglerna följs	8,2	8	6,3	6,4
Jag har studiero på lektionerna	6,3	6,3	4,3	4,2
På lektionerna stör andra elever	4,3	4,2	4	4,3

Sett till ovanstående siffror som visar svarsmönster hos elever, skiljer sig inte Järfälla kommun nämnvärt från det genomsnittliga värdet som gäller för samtliga som svarat på enkäten. Järfälla har enligt siffrorna varken bättre eller sämre ordning och studiero i kommunens skolor i förhållande till det genomsnittliga. Siffrorna visar dock att graden av instämmande svar minskar bland eleverna i årskurs 9 i jämförelse med hur eleverna i årskurs 5 har svarat. Detta visar att ordningen och studieron upplevs sämre bland de högre årskurserna.

Cirka 800 elever i årskurs 5 i Järfälla har svarat på enkäten och runt 24 000 elever i årskurs 9 har svarat på enkäten totalt sett. Gällande årskurs 9 har ungefär 500 elever i Järfälla besvarat enkäten och det totala antalet svar från elever i årskurs 9 är cirka 19 000.

När det gäller den pedagogiska personalen har nästan 400 personal i Järfälla svarat på enkäten och över 15 500 pedagogisk personal har svarat på enkäten totalt sett. Tabellen nedan visar att den pedagogiska personalen i Järfälla har en något mer kritisk inställning till påståendena som anges i enkäten i jämförelse med genomsnittet.

Tabell 2. Indexvärden pedagogisk personal.

Påstående	Pedagogisk personal	
	Järfälla	Genomsnitt
Skolans personal uppträder enligt när det gäller att upprätthålla skolans regler	6,8	7,5
Eleverna följer skolans ordningsregler	8,8	9,1
Det är en god studiero på skolan	7,2	7,3
Att upprätthålla ordningen i klassrummet tar upp en stor del av min undervisningstid	5,7	6,2
Mina elever har studiero på skolan	7,2	7,3

3.2. Elevråd

Tre elevråd har besökts för att ta reda på hur elever i Järfälla upplever sin skolmiljö i termer av studiero och ordning. Syftet med besöken har också varit att ta reda på vilka regler som finns samt hur man jobbar med att reglerna efterföljs på skolorna.

3.2.1. Vittra Jakobsberg

På Vittra Jakobsberg besöktes mellanstadiets elevråd som bestod av tolv elever från årskurs 4-6. Eleverna som fanns representerade i elevrådet menade att det ibland är en bra ordning och studiero, men att det även ibland kan vara stökigt och pratigt. Eleverna uttryckte att graden av ordning och studiero beror på vilken lärare som undervisar samt vilket ämne det gäller. Om det rör sig om praktiska ämnen, såsom bild, tenderar det att bli mer stökigt eftersom eleverna pratar mer. Om det är vikarier i undervisningen blir det också mer stökigt, eftersom eleverna respekterar ordinarie lärare mer, berättade eleverna. Eleverna uppgav dock att det alltid är bra studiero i klassrummet under prov och tester.

På Vittra Jakobsberg har man gemensamma ordningsregler som utgångspunkt i arbetet kring ordning och studiero. Det finns exempelvis ett gemensamt tecken för tystnad som används generellt på skolan, men viss variation mellan lärarna förekommer. Alla lärare har berättat om ordningsreglerna för sina elever och de gemensamma ordningsreglerna finns tillgängligt på skolans IT-plattform. Här kan även föräldrar ta del av reglerna.

På skolan finns även ett gemensamt system för vad som händer om reglerna inte följs. Systemet innebär att eleverna får prickar om de bryter mot reglerna. Om en elev tilldelats tre prickar kontaktas föräldrarna och eleven ska gå på så kallad reflektionstid efter skoltid. Efter reflektionstiden nollas antal prickar. Pricksystemet fungerar ganska bra, menar en majoritet av eleverna i elevrådet. Det blir ett incitament till att sköta sig, menar dessa. Andra elever invänder dock och menar att det ofta är samma elever som stör och att deras beteende inte förändras av

reflektionstiden. Elevrådet är dock enigt om att lärarna bör vara mer konsekventa för att ordningen och studieron ska bli bättre.

3.2.2. Sandvikskolan

I Sandviksskolans elevråd för årskurs 1-5 uttrycktes också att ordningen och studieron varierar beroende på lärare och ämne. Eleverna i de lägre årskurserna menade att det var pratigt och mycket spring på lektionerna, medan de äldre eleverna tyckte att deras ordning och studiero i stort sett var bra även om det ibland kan bli stökigt även i deras klassrum.

Reglerna liknar de som Vittra Jakobsberg tillämpar. Man ska exempelvis:

- räcka upp handen
- lyssna och vara tyst när läraren pratar
- inte springa i korridoren
- inte slåss
- ha ett vårdat språk
- visa respekt för varandra
- inte använda mobiltelefoner under skoltid

Reglerna diskuteras i respektive klass och det sker ett värdegrundsarbete i början av varje läsår. Sandvikskolan har inget gemensamt system för vad som händer om reglerna inte efterföljs, utan det avgör respektive lärare. Oftast handlar det om tillsägelser och att föräldrar kontaktas.

På Sandvikskolan finns det möjlighet att sitta eller stå när eleverna ska arbeta. Det finns även hörselkåpor som eleverna kan använda om de vill ha det tyst omkring sig. I vissa fall finns även vikskärmar som eleverna kan använda sig av för att avskärma sig i klassrummet. Även stressbollar och sittbollar finns i syfte att minska elevernas svårigheter att sitta still.

3.2.3. Källtorpskolan

På Källtorpskolan består elevrådet av elever från respektive klass i årskurs 6-9. En del av de deltagande eleverna tycker att det ibland är ordning och studiero i klassrummet, medan några andra menar att det sällan är lugnt. Precis som elevråden på Vittra Jakobsberg och Sandvikskolan, understryker eleverna på Källtorpskolan lärarens betydelse för att skapa ordning och studiero. Ämnets karaktär anges också ha en påverkande effekt.

Till skillnad mot eleverna i Vittra Jakobsberg, menar eleverna i Källtorpskolan att de praktiska ämnena väcker ett större engagemang hos eleverna vilket leder till ett större mått av ordning och studiero. Här nämns till exempel idrott och hälsa samt slöjd. Även samhällskunskap anges väcka intresse och engagemang då undervisningsmetoderna omfattar rollspel och debatter som upplevs vara ”roligare” och ge mer ”frihet” åt eleverna. Naturvetenskap beskrivs vara mer teoretiskt och eleverna blir inte lika engagerade och lyssnar därför inte lika bra. Eleverna diskuterade också schemaläggningens påverkan på ordningen och studieron. Lektioner på slutet av dagen är mest stökiga och bäst koncentration uppnås innan lunch, menade eleverna.

Elevrådet menar att de flesta av eleverna på Källtorpskolan har liten kännedom om de nuvarande gemensamma reglerna för skolan. Det anges inte heller finnas en

gemensam grund för skolans hantering av reglerna, till exempel angående vad som gäller om någon elev bryter reglerna. Det är upp till respektive lärare att upprätta fungerande system för detta. I en klass där det tidigare varit stökigt bjöd läraren in till ett möte med föräldrar och elever för att komma till rätta med situationen. Då beslutade elever, föräldrar och lärare gemensamt att kvarsittning kan tillämpas om elever exempelvis stör. Enligt en elev från denna klass har ordningen och studieron förbättrats sedan mötet.

Ordningsreglerna på Källtorpskolan ska revideras inför vårterminen. Skolledningen kommer ta fram ett förslag som elevrådet ska ge synpunkter på. Elevrådets representanter ska ta med förslaget till sina respektive klasser för diskussion. Tanken är att reglerna förankras på ett bra sätt genom detta samt att processen på möjliggör elevinflytande. Dessutom ska en kamratstödjarverksamhet starta som bland annat syftar till att främja ordningen och trivseln på skolan.

3.3. Arbetssätt på skolorna

För att få kunskap om hur skolorna i Järfälla arbetar för att skapa ordning och god studiero har skolorna i kommunen ombetts svar på ett antal frågor. 14 skolor, tre fristående och 11 kommunala, har inkommit med svar och har även skickat sina ordningsregler och andra dokument som används som en del av arbetet kring ordning och studiero. I följande text ges en övergripande beskrivning av de svar som inkommit.

3.3.1. Utformning av regler

Samtliga skolor som har inkommit med svar har ordningsregler som elever och personal ska förhålla sig till. Reglernas innehåll och dess antal skiljer sig åt från skola till skola. Regler som oftast tillämpas är:

- Visar respekt för varandra och material
- Lyssnar och avbryter inte
- Använder ett vårdat språk
- Passar tider och har med nödvändigt material till undervisningstillfällen
- Visar engagemang i skolarbetet
- Under lektioner används mobiltelefoner och läsplattor bara till undervisningen
- Går i korridorerna och pratar i normal samtalston
- Respekterar eventuell skogräns
- Använder inte ytterkläder eller mössor/kepsar inomhus
- Inget godis, tuggummi eller läsk

Några av skolorna har även regler som berör användningen av sociala medier om hur elever ska förhålla sig på dessa typer av arenor. Syftet är att minska risken för kränkningar som sker via dessa forum.

Reglerna tas fram på olika sätt, men i samtliga fall är eleverna på något sätt delaktiga i processen till exempel genom elevrådet. I de flesta fall diskuterar även elever regler som ska gälla i respektive klass, hur reglerna ska efterlevas och vad som ska hända om de inte efterlevs. Ibland är också föräldrarna delaktiga, exempelvis via föräldraråd. Oftast informeras dock föräldrarna om reglerna via föräldramöten eller exempelvis veckobrev. Arbetet med att ta fram reglerna inleds vid läsårsstart men

följs upp och kan ibland ändras vid behov under läsårets gång. En av skolorna utbildar samtlig personal vid läsårets start om skolans regler för att skapa en samstämmighet och ett konsekvent agerande bland personalen. En del av skolorna använder sig vidare av så kallade förväntansdokument. Detta är ett dokument som beskriver reglerna som lärare, elev och föräldrar ska skriva under. Syftet är att tydliggöra reglerna och understryka dess vikt.

Många av skolorna har tagit fram gemensamma lektionsrutiner i syfte att främja studiero. Det kan handla om att lektioner inleds och avslutas på ett särskilt sätt oavsett vilken lärare som håller i lektionen. Genom detta skapas en tydlig struktur som kan bidra till studiero genom att eleverna känner sig trygga i de ramar som skapas.

3.3.2. Uppföljning

De flesta skolor har även skriftliga rutiner för vad som ska hända om reglerna inte efterföljs, ofta i form av konsekvenstrappor. Till en början möts ett övertramp av en tillsägelse från läraren, sedan en skarpare tillsägelse, därefter kontaktas ofta föräldrar. Om ett olämpligt uppträdande kvarstår äger möten rum på skolan där eleven, föräldrar, lärare och i vissa fall rektorn deltar. Vissa skolor har även specificerat vilka konsekvenser ett dåligt uppträdande under lektionstid kan få. Exempel på detta är att eleven får lämna lektionssalen och kvarsittning. Sådana typer av klargöranden uttrycks vara viktiga för lärares trygghet när dessa typer av åtgärder måste vidtas, men också eftersom det stödjer ett konsekvent agerande från lärarnas sida vid regelbrott. I de fall det saknas nerskrivna rutiner för vad som händer om regler bryts, bedömer lärare i respektive klass hur ett olämpligt beteende ska mötas.

Uppföljning av ordningen och studieron görs löpande till exempel genom att eleverna diskuterar nuläget på klassråd och elevråd. Uppföljning sker också via den kartläggning som årligen ska ske inom ramen för likabehandlingsarbetet. Kartläggningen kan bestå av trygghetsenkäter, barnintervjuer, observationer et cetera. I de allra flesta fall finns det en likabehandlingsgrupp på skolan som analyserar informationen som framkommit genom kartläggningen och initierar åtgärder. Ibland har även elevhälsoteamet en roll i analys- och åtgärdsarbetet.

Många av skolorna som har inkommit med svar menar att de utifrån kartläggningsarbetet är medvetna om att de hela tiden måste arbeta med studieron och det nästan alltid finns områden att förbättra. En del av de 6-9-skolor som finns med i underlaget anger att ett särskilt fokuserat arbete måste riktas till eleverna i årskurs 6 då det under deras första termin i högstadiet ofta är oroligt tills dess att eleverna anpassat sig till deras nya skolmiljö och nya klasskamrater.

3.3.3. Framgångsfaktorer för ordning och studiero

Skolinspektionen lyfter fram ett antal förutsättningar för studiero som beskrivs under rubriken 2.1.2. *Förutsättningar för studiero*. Kortfattat är dessa förutsättningar relaterade till undervisningssituationen, rektorns styrning och uppföljning samt ordningsregler och förhållningssätt. Det tycks som om skolorna i Järfälla instämmer i Skolinspektionens analys. När skolorna ombeds lyfta fram framgångsfaktorer nämns bland annat följande aspekter:

- Samstämmighet gällande förhållningssätt, bemötande och tydlighet bland samtliga vuxna, det vill säga personal och föräldrar

- Konsekvent hållning kring reglerna och att fastslagna rutiner och strukturer tillämpas konsekvent av samtlig personal
- Tydligt ledarskap i klassrummet helst med en tydlig lektionsstruktur där förväntningarna på eleverna klargörs
- Samverkan med föräldrar
- Kontinuerligt och strukturerat arbete kring likabehandlingsfrågor
- Tillräckliga personella resurser
- Att lyckas anpassa verksamheten och undervisningen till samtliga elevers behov
- Möjlighet till flexibla grupperingar för att möta ovanstående punkt, vilket framförallt kräver personella resurser och flexibla lokaler

När skolorna uppmanas ange vilka utmaningar de ser i arbetet kring ordning och studiero nämns olika typer av svårigheter med att åstadkomma det som nämns ovan. Bland annat nämns:

- Svårt att få all personal att vara samstämmig och konsekvent följa rutiner. Dels är det svårt att få en hel personalgrupp att dra åt samma håll, dels är det svårt att få personalen ”att orka”
- Svårt att tillgodose elever som är i behov av särskilt stöd och samtidigt kunna tillgodose övriga elevers behov
- Svårt att nå den personaltäthet som behövs utifrån ett ekonomiskt perspektiv
- Svårt att hantera situationer när föräldrar inte är samarbetsvilliga

3.3.4. Foldern *Trygghet och arbetsro*

Foldern *Trygghet och arbetsro* fungerar som en handlingsplan för en god arbetsmiljö i för- och grundskolor. Flera olika områden berörs i foldern, däribland gemensamma ordningsregler i skolan. Sedan ett par år tillbaka trycks inte längre foldern på grund av miljömässiga aspekter, däremot kan foldern laddas ner och skrivas ut i önskat antal från kommunens hemsida. Dessutom finns den tillgänglig på V-klass.

När skolorna har tillfrågats om vilken nytta de anser att foldern har och om hur de använder sig av foldern, har följande svar inkommit:

- Foldern lyfts vid läsårsstarten för föräldrar exempelvis under föräldramöten.
- Foldern används som ett sätt att skapa en samstämmighet bland personalen kring ordningsregler.
- Foldern beskrivs även användas för att motivera och tydliggöra för både personal och föräldrar.
- Foldern används som utgångspunkt i det egna arbetet med ordning och studiero till exempel som en grund till de egna reglerna och övriga rutiner.
- Foldern kan ge visst stöd i beslutsfattandet för rektor då denne kan hänvisa till folderns innehåll.

Sammanfattningsvis anger de flesta att foldern är användbar, framförallt som ett stöd i det egna arbetet. Ofta används den som ett underlag och en utgångspunkt i verksamheten.

3.3.5. Stöd från central förvaltning

Foldern är en åtgärd från förvaltningens sida att erbjuda skolorna stöd i deras arbete kring ordning och studiero. Att lyfta perspektivet och medvetandegöra om vikten av att arbeta strukturerat, konsekvent och ihärdigt med området är ett sätt för

huvudmannen att främja ett fokuserat och målinriktat arbete. Genom att skapa forum för erfarenhetsutbyte och lyfta positiva exempel kan skolorna ta del av varandras kunskaper och inspireras.

Skolorna har tillfrågats om vilket ytterligare stöd som de ser ett behov av. En del rektorer har efterfrågat ett större stöd i svåra situationer när skolornas inställning ifrågasätts och kritiseras av föräldrar som motsätter sig ett samarbete. Särskilt svåra fall tar mycket tid och innebär ofta en svår situation för en rektor som påverkar arbetsmiljön negativt. Ett tydligare stöd och ställningstagande från förvaltningens sida efterfrågas därför.

4. ANALYS

Syftet med denna utredning har varit att ge kunskap om hur ordningen och studieron ser ut i Järfällas skolor samt ge förslag på relevant åtgärder som kan främja ordning och studiero. I linje med detta har bland annat statistik från Skolinspektionens skolenkät presenterats. Här framkommer att Järfälla når genomsnittliga resultat gällande upplevelsen av ordning och studiero bland elever och personal. Samtidigt finns en utbredd medvetenhet om vikten av att arbeta strukturerat och medvetet kring dessa frågor. Samtliga skolor som ingår i utredningens bedöms ha ett utarbetat och genomtänkt arbetssätt vad det gäller att skapa ordning och studiero. Skolorna har ordningsregler som tagits fram i samverkan med elever och det finns även en medvetenhet om att det krävs ett kontinuerligt, konsekvent och ihärdigt arbete för att nå goda resultat.

Skolinspektionen lyfter fram ett antal framgångsfaktorer för att lyckas nå en god ordning och studiero på skolor. Det handlar om aspekter inom områdena:

- Undervisning
- Rektorns styrning och uppföljning
- Ordningsregler och gemensamma förhållningssätt

Vad gäller underviningen betonas lärarens ledarskapsförmågor samt de rutiner och strukturer som tillämpas under lektioner. Gällande rektorns styrning och uppföljning betonas att ordningen och studieron kan stärkas genom att utvecklingsarbete sker på fler fronter samtidigt exempelvis inom områdena normer och värden, kollegialt lärande samt elevhälsoarbetet. Skolinspektionen nämner också att rektorer har satsat på personell förstärkning i de fall där ordningen och studieron bedöms fungera väl. I det tredje området, det vill säga ordningsregler och gemensamma förhållningssätt, lyfts vikten av att reglerna är väl förankrade och hålls aktuella genom levande diskussioner och hög delaktighet i skolans gemensamma värdegrundsarbete.

Gällande dessa områden vilar ett gemensamt ansvar på respektive skola och det är rektors ansvar att skapa arbetssätt och rutiner som möter de områden som Skolinspektionen pekar ut som viktiga. Barn- och ungdomsförvaltningen kan förutom genom att ge grundläggande förutsättningar, även bidra till ökad ordning och studiero genom att exempelvis ta fram olika typer av material som kan stödja skolorna i detta arbete såsom foldern *Trygghet och arbetsro*. Många av de skolor som ingår i utredningens underlag har uttryckt en positiv inställning till foldern. Den beskrivs vara användbar, framförallt som ett stöd i det egna arbetet då den ofta används som ett underlag och en utgångspunkt.

Barn- och ungdomsförvaltningen bör utveckla ytterligare sätt att stödja arbetet kring ordning och studiero. Detta i syfte att skapa förutsättningar för en ökad måluppfyllelse, men också som ett led i att förbättra lärares arbetsmiljö och skapa trygghet för elever. Exempel på sådant stöd kan vara uppföljningssamtal med rektorer, att erbjuda forum för erfarenhetsutbyten och lyfta positiva exempel. Genom att området uppmärksammas i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete som ett utvecklingsområde kan ett strukturerat och systematiskt utvecklingsarbete vidtas från förvaltningens sida. Inom ramen för detta utvecklingsarbete kan en rad åtgärder vidtas, exempelvis de som tidigare nämnts. Förvaltningen ska dock inte specificera hur respektive skola ska arbeta med ordningen och studieron, ty detta är rektorns ansvar och kompetensområde.

Vid sidan av ett långsiktigt och främjande arbete från förvaltningens sida, är det viktigt att förvaltningen även kan agera utifrån ett kortare perspektiv. I de fall förvaltningen får upprepade signaler om upplevda brister i en skola exempelvis genom klagomål, Skolinspektionsanmälningar eller genom incidentrapporter, bör förvaltningen tillsammans med skolans rektor följa upp hur skolan arbetar på övergripande nivå med ordning och studiero. Uppföljning bör även omfatta hur skolan arbetar övergripande med värdegrundsfrågor och likabehandlingsarbete, eftersom detta är starkt relaterat till ordningen och studieron.

Utredningen har också uppmärksammat ett önskemål bland skolor om att ett utökat stöd ska finnas då skolor befinner sig i krävande situationer där samarbetet med föräldrar är ansträngt och inte fungerar konstruktivt. Det kan finnas skäl att ta fram rutiner för hur och när detta stöd kan ges i syfte att främja arbetsmiljön för rektorer samt för att främja en konstruktiv dialog mellan föräldrar och skolor vilket gynnar elever.

5. SLUTSATSER OCH FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER

Barn- och ungdomsförvaltningens uppdrag har bestått i att sprida kunskap om hur ordningen och studieron ser ut i skolorna i Järfälla samt att ta fram förslag på åtgärder som kan främja ordning och studiero. Arbetet kring ordning och studiero bör dock inte behandlas som ett avgränsat område, utan måste sättas i relation till andra processer på en skola. Exempelvis arbetet kring värdegrundsfrågor påverkar graden av ordning och studiero på en skola. Också grundläggande förutsättningar såsom en viss personaltäthet, förankrade ordningsregler, samstämmig personal, bra samarbete med föräldrar och lärares undervisningsmetoder är viktigt. Områdena är sammanflätade och skapar tillsammans en god grund för ett klimat på skolan som präglas av ordning och studiero. Att skapa ordning och studiero sker därför i första hand utifrån skolornas arbetssätt. Här vilar således ett ansvar på respektive skola och det är ytterst rektors roll att skapa förutsättningar och arbetssätt som gynnar ordning och studiero.

Den centrala förvaltningen kan emellertid arbeta främjande och stödjande för att bidra till respektive skolas arbete. För att belysa ordningens och studierons vikt kan det därför vara aktuellt att området inkluderas i förvaltningens systematiska kvalitetsarbete som ett utvecklingsområde. Genom detta skulle ett utvecklingsarbete kunna ske som exempelvis inbegriper erfarenhetsutbyte och att positiva exempel

lyfts fram. Förvaltningens utvecklingsområden är behovsstyrda och beslutas utifrån analyser som görs i måluppfyllelse- och analysrapporten⁴ samt utifrån kunskap som framkommer i utredningar. Ofta finns ett flertal potentiella utvecklingsområden initialt som måste minskas till ett fåtal prioriterade områden. Ett för stort antal utvecklingsområden tenderar nämligen att göra utvecklingsarbetet spretigt och ineffektivt, vilket i sin tur medför en risk för att kvalitetsarbetet inte leder till önskat resultat.

Som ett resultat av denna utredning föreslås därför att området ordning och studiero beaktas som ett möjligt utvecklingsområde i förvaltningens kommande systematiska kvalitetsarbete. Också föreslås att folder *Trygghet och arbetsro* uppdateras med bland annat Järfälla kommuns nya logga och reviderad text där det är behövligt. Ett förslag till en reviderad upplaga är bilagt i Bilaga 2.

För att ytterligare kunna stödja skolorna i deras arbete att skapa ordning och arbetsro, föreslås också att rutiner tas fram för hur och när barn- och ungdomsförvaltningen ska agera i de fall den centrala förvaltningen fått upprepade signaler om upplevda brister i en skola, exempelvis genom klagomål eller Skolinspektionsärenden. Vid sådana tillfällen bör förvaltningen i egenskap av huvudman systematiskt följa upp skolans värdegrundsarbete och skolans arbete med ordning och studiero. Förvaltningen bör också utveckla rutiner för ett utökat stöd till skolor som upplever krävande situationer där samarbetet med föräldrar är ansträngt och inte fungerar konstruktivt.

Förskolans verksamhetsområde har inte varit föremål för utredningens fokus, men rutinerna som föreslås bör också omfatta förskolan. Detta eftersom förskolans kvalitet likaså kan gynnas av rutinernas innehåll.

⁴ Se *Barn- och ungdomsförvaltningens måluppfyllelse- och analysrapport*, Dnr Bun 2017/69

BILAGOR

Bilaga 1. Resultat från Skolinspektionens skolenkät

Bilaga 2. Trygghet och arbetsro, revidering 2018